

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

- Αν κοιτάξεις γύρω σου, θα δεις έναν κόσμο γεμάτο διαφορετικούς ανθρώπους. Θα δεις ότι συνάνθρωποί σου διαφέρουν από σένα στο φύλο, στη θρησκεία, στην εθνικότητα ή μπορεί να διαφέρουν από σένα επειδή έχουν διαφορετικές ανάγκες ή ικανότητες. Πώς νιώθεις άραγε εσύ με τους διαφορετικούς συνανθρώπους γύρω σου και ποια συμπεριφορά υιοθετείς απέναντί τους;
- Γνωρίζεις τι είναι τα στερεότυπα και ότι κάποια από αυτά, όπως για παράδειγμα τα στερεότυπα για τους ρόλους των δύο φύλων, μπορεί να επηρεάσουν τις εκπαιδευτικές και τις επαγγελματικές σου επιλογές;

Λέξεις/Φράσεις - Κλειδιά

- Στερεότυπα
- Διαπολιτισμική συμπεριφορά
- Προκατάληψη
- Δικαίωμα στη διαφορά
- Ρόλοι των δύο φύλων
- Άτομα με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.)

Στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να βοηθηθείς:

- να κατανοήσεις την έννοια των στερεοτύπων και να τα προσεγγίζεις με κριτική διάθεση
- να προβληματίζεσαι για τα συναισθήματα και για τη συμπεριφορά σου απέναντι σε άτομα που είναι διαφορετικά από εσένα
- να αντιλαμβάνεσαι ότι οι στερεοτυπικές αντιλήψεις μπορεί να ασκούν επίδραση στις εκπαιδευτικές και στις επαγγελματικές σου επιλογές.

Εισαγωγικά στοιχεία

Πολλές φορές οι αντιλήψεις που έχουμε για κάποιες ομάδες ατόμων που διαφέρουν από τη δική μας, για παράδειγμα στο χρώμα, στη γλώσσα, στην καταγωγή, στη θρησκεία, στο φύλο κτλ., μπορεί να παίρνουν τη μορφή **στερεοτύπων**. Με τον όρο **στερεότυπα** εννοούμε βαθιά ριζωμένες και παγιωμένες πεποιθήσεις που λειτουργούν σαν ετικέτες (άλλοτε θετικές ή άλλοτε αρνητικές), σύμφωνα με τις οποίες κατηγοριοποιούμε άκριτα και αβασάνιστα τις διάφορες ομάδες ατόμων γύρω μας. Τέτοιες ετικέτες είναι, για παράδειγμα, αντιλήψεις όπως: «οι Άγγλοι είναι ψυχροί», «οι γυναίκες είναι φοβισιάρες», «οι άντρες είναι θαρραλέοι», «οι Γάλλοι είναι πολιτισμένοι», «οι άντρες έχουν μηχανικές ικανότητες», «οι γυναίκες μπορούν να φροντίζουν τα παιδιά καλύτερα από τους άντρες», «τα άτομα με αναπηρίες δυσκολεύονται να εκπαιδευτούν και να εργαστούν» κ.ά. Όταν ένα στερεότυπο που αφορά μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων οδηγεί σε αρνητική συναισθηματική φόρτιση, τότε οδηγεί στην **προκατάληψη**.

Οι προκαταλήψεις είναι λογικά και επιστημονικά αστήρικτες. Ωστόσο, γίνονται κατά κανόνα αποδεκτές χωρίς την παραμικρή αμφισβήτηση. Υπάρχουν συχνά αντιθέσεις μεταξύ διαφόρων ομάδων, λαών κτλ. Οι προκαταλήψεις μπορούν να οδηγούν σε εχθρική συμπεριφορά της μιας ομάδας έναντι της άλλης.

Από την προκατάληψη απορρέουν αντιδράσεις όπως οι ακόλουθες:

- **Αποφυγή.** Εκδηλώνεται με το να αποφεύγουμε ένα άτομο ή μια ομάδα.
- **Λεκτική κατάχρηση.** Εκδηλώνεται με το να μιλάμε αρνητικά για μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων (π.χ. για τους Πόντιους)
- **Διάκριση.** Εκδηλώνεται με υποτίμηση, με κακομεταχείριση, με χαμηλότερη αμοιβή, με αποκλεισμό από ευκαιρίες κτλ.
- **Βίαιη κατάχρηση.** Εκδηλώνεται με σαρκασμό, με ενόχληση, με απειλές κτλ.
- **Εξάλειψη.** Εκδηλώνεται με εχθρική συμπεριφορά όπως απομονώνοντας, διώχνοντας, σκοτώνοντας, λυντσάροντας, προβαίνοντας σε γενοκτονία ή σε εθνοκάθαρση¹³.

Το θέμα των αρνητικών αντιλήψεων για εθνότητες ή μειονότητες έχει δημιουργήσει πολλά δεινά στην ιστορία της ανθρωπότητας (π.χ. εξόντωση εκατομμυρίων Εβραίων από το χιτλερικό καθεστώς, σφαγή των Αρμενίων από τους Τούρκους, διωγμοί Παλαιστινίων κτλ.).

Οι στερεοτυπικές αντιλήψεις συνεπάγονται δυσάρεστες συνέπειες για ολόκληρους λαούς σε κοινωνικό επίπεδο. Αλλά και σε προσωπικό επίπεδο καθορίζουν πολλές φορές τη ζωή και τις επιλογές μας. Φτάνει να σκεφτούμε κατά πόσο τα στερεότυπα που αφορούν στους **ρόλους των δύο φύλων** (π.χ. αντρικές -γυναικείες δουλειές, ρόλοι στην οικογένεια κτλ.) επηρεάζουν τις προτιμήσεις μας για σπουδές και επαγγέλματα ή αποκλείουν τις γυναίκες (ή κάποτε και τους άντρες, αλλά σε μικρότερο βαθμό) από κάποιες θέσεις εργασίας ή αξιώματα.

Επίσης, η στερεοτυπική αντίληψη «αναπηρία σημαίνει ανικανότητα», καθώς και κοντόφθαλμες κοινωνικές πολιτικές εξααιρούν, στιγματίζουν και περιθωριοποιούν **άτομα με αναπηρίες** και άτομα **με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες**, χωρίς να τους προσφέρουν τις ευκαιρίες για μόρφωση και κοινωνική ένταξη που δικαιούνται και αξίζουν. Σε πείσμα αυτών των στερεοτύπων, άνθρωποι που είχαν διάφορες σωματικές ή άλλες ανεπάρκειες ξεχωρίζουν με τα επιτεύγματά τους κερδίζοντας το σεβασμό και το θαυμασμό μας για

τα έργα τους. Από τα βάθη των αιώνων ενδυναμώνουν με το παράδειγμά τους την πίστη μας στην ανθρώπινη βούληση και αξία. Ως παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν: ο Όμηρος που, ενώ είναι τυφλός, γίνεται διάσημος για τα επικά ποιήματά του, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια, και ο σύγχρονός μας διάσημος επιστήμονας Στίβεν Χόκινγκ που κινείται με αναπηρικό καρότσι και μιλάει με τη βοήθεια υπολογιστή. Φωτεινά παραδείγματα αποτελούν ακόμα και πολλοί άλλοι απλοί άνθρωποι γύρω μας που ξεπέρασαν τις όποιες δυσκολίες τους και τις κοινωνικές διακρίσεις σε βάρος τους.

Πώς δημιουργούνται τα στερεότυπα;

Τα στερεότυπα δημιουργούνται και μεταδίδονται με πολλούς τρόπους (φανερούς και μη φανερούς) από την οικογένεια, το σχολείο, το στρατό, την εκκλησία, τους συνομηλίκους, τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας κτλ. Μία ομάδα στερεοτύπων σχετίζεται με τους ρόλους των δύο φύλων.

Μηχανισμοί με τους οποίους αναπαράγονται τα στερεότυπα για τους ρόλους των δύο φύλων μπορεί να είναι:

- η ενίσχυση της συμπεριφοράς εκείνης που θεωρείται ότι αρμόζει σε κάθε φύλο. *Παραδείγματα:* επιβραβεύουμε τα κορίτσια όταν συγυρίζουν το δωμάτιό τους μαλώνουμε τα αγόρια όταν κλαίνε
- η μίμηση της συμπεριφοράς άλλων, οι οποίοι λειτουργούν ως πρότυπα (π.χ. - πατέρας)
- η κοινωνική ενθάρρυνση ή επιβράβευση, τα αρνητικά σχόλια ή η αρνητική κριτική και απόρριψη της συμπεριφοράς (από τα μέλη της ευρύτερης κοινότητας π.χ. γειτονιά)¹⁴.

Εξαλείφονται τα στερεότυπα;

Ένα χαρακτηριστικό των στερεοτύπων είναι ότι αυτά είναι «στέρα τυπωμένα» στο νου και στην καρδιά μας. Γι' αυτό χρειάζεται χρόνος και προσπάθεια για να τα εξαλείψουμε, ανατρέποντας όχι μόνο αυτά που έχουμε μάθει (γνώσεις), αλλά και αυτά που νιώθουμε (τα συναισθήματά μας).

Το πρώτο λοιπόν «μέτωπο» του αγώνα ενάντια στα στερεότυπα είναι ο ίδιος μας ο εαυτός. Στη συνέχεια ο αγώνας διεξάγεται στο κοινωνικό επίπεδο, στο οποίο θα καταπολεμήσουμε τα στερεότυπα και θα υπερασπιστούμε όσους υποφέρουν από τις κοινωνικές διακρίσεις. Για παράδειγμα, πώς θα πολεμήσουμε την ξενοφοβία και το ρατσισμό; Με την πληροφόρηση, την ενημέρωση, την κατάλληλη εκπαιδευτική, κοινωνική πολιτική, αλλά, πάνω από όλα, με το να έρθουμε σε επαφή, γνωριμία, συνεργασία με τους «άλλους» και να νιώσουμε, αλλά και να εκφράσουμε, αποδοχή και σεβασμό γι' αυτούς, για τις ανάγκες τους και τον πολιτισμό τους.

Ας ξεκινήσετε λοιπόν από το σχολείο, χέρι – χέρι με τους «διαφορετικούς» από εσάς συμμαθητές σας. Μπορείτε να δουλέψετε όλοι μαζί φιλικά και δημιουργικά, με κοινές δραστηριότητες, ανακαλύπτοντας αυτά που σας συνδέουν, σας ενώνουν, ανταλλάσσετε και πλουτίζοντας συνάμα τους εαυτούς σας μέσα από τις διαφορετικές εμπειρίες.

Παράλληλα, σε κοινωνικό και σε πολιτικό επίπεδο όλοι μαζί οφείλουμε να διεκδικήσουμε «**το δικαίωμα στη διαφορά**».

Ενάντια στο ρατσισμό μπορούμε να προτάξουμε τη **διαπολιτισμική συμπεριφορά**. Με τον όρο **διαπολιτισμική συμπεριφορά** εννοούμε την κατανόηση, την αποδοχή και το σεβασμό των ατόμων, ομάδων, λαών που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς. Η διαπολιτισμική συμπεριφορά σημαίνει όχι μόνον αποδοχή και σεβασμό των πολιτιστικών διαφορών, αλλά και πίστη στο γεγονός ότι μπορούμε να μαθαίνουμε και να πλουτίζουμε τους εαυτούς μας μέσα από τη συνάντησή μας με τους άλλους πολιτισμούς.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1Η

Γράψε αυθόρμητα και με ειλικρίνεια τα συναισθήματά σου δίπλα στις αντίστοιχες προτάσεις-πιθανές καταστάσεις. Ακόμα και αν δεν έχεις μια αντίστοιχη εμπειρία, προσπάθησε να φανταστείς πώς πιθανά θα τη βίωνες (π.χ. φαντάσου τον εαυτό σου στη θέση του Ιορδανού που αναφέρεται παρακάτω).

Πιθανά συναισθήματα: ενόχληση, αμηχανία, καχυποψία, ενδιαφέρον, χαρά, σεβασμός, συμπάθεια, λύπη, εμπιστοσύνη, φόβος, ανασφάλεια, δισταγμός, αμηχανία, ζήλια, απόρριψη, κατωτερότητα, ανωτερότητα, έκπληξη, ασφάλεια, αποδοχή, στοργή, ντροπή, αμφιβολία, αποστασιοποίησηκτλ.

(Μπορείς να διαλέξεις ένα συναίσθημα από τον κατάλογο συναισθημάτων που σου δίνεται ή να καταγράψεις κάποια άλλη δική σου κατάσταση ή συναίσθημα που, πιθανόν, δεν έχει συμπεριληφθεί).

Πιθανές καταστάσεις	Συναισθήματα (Τι νιώθω)
Ένας βαρής νέος μου ζητάει πληροφορίες για ένα δρόμο.	_____
Ένα άτομο με κινητική αναπηρία μου λέει ότι, παρά τα προβλήματά του, ασχολείται με τον αθλητισμό.	_____
Ένα παιδί από την Αλβανία με καλεί στα γενέθλιά του.	_____
Μια τυφλή κυρία μου ζητάει να τη βοηθήσω να κατέβει από το λεωφορείο.	_____
Μπαίνω σε ένα ταξί που το οδηγεί μια γυναίκα.	_____
Ένας συμμαθητής μου από το Ιράκ μου προτείνει να έρθει στο σπίτι μου για να κάνουμε μια εργασία μαζί.	_____
Μια φίλη μου λέει ότι της αρέσει να γίνει ηλεκτρονικός.	_____

Πιθανές καταστάσεις	Συναισθήματα (Τι νιώθω)
Έρχεται ένα υδραυλικός για μια επισκευή στο σπίτι μου με συνεργάτη του μια γυναίκα.	_____
Μερικοί συμμαθητές μου δεν έχουν το ίδιο θρήσκευμα με το δικό μου.	_____
Ένας Έλληνας συμμαθητής μου προτείνει να με βοηθήσει στα μαθήματα γλώσσας στα οποία δυσκολεύομαι, γιατί είμαι Ιορδανός.	_____
Κάτι άλλο...	Συναισθήματα
(εδώ συμπλήρωσε κάποια κατάσταση που σου συνέβη στην πραγματικότητα, αλλά δεν περιλαμβάνεται στις παραπάνω προτάσεις).	_____

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2Η

α) «Εσύ τι πιστεύεις; Υπάρχουν αντρικά και γυναικεία επαγγέλματα»;

Συμπλήρωσε τον πίνακα ανάλογα με την αντίληψη που έχεις για το συγκεκριμένο θέμα. Στη συνέχεια συζήτησε με τους συμμαθητές σου τις απαντήσεις που έδωσες, καθώς και το πώς νομίζεις ότι σου δημιουργήθηκαν αυτές οι πεποιθήσεις. Είναι ενδιαφέρον να διαπιστώσεις πώς έχουν δημιουργηθεί μέσα σου αυτά τα «γιατί».

Ένα κορίτσι δεν μπορεί να γίνει γιατρός χειρουργός, γιατί

Ένα κορίτσι μπορεί γίνει γιατρός χειρουργός, γιατί

Ένα αγόρι δεν μπορεί να γίνει νηπιαγωγός, γιατί

Ένα αγόρι μπορεί γίνει νηπιαγωγός, γιατί

β) «Βάλε το χέρι στην καρδιά» και απάντησε:

Μήπως υπάρχουν επαγγέλματα ή σπουδές που τα έχεις απορρίψει μόνο και μόνο επειδή είσαι αγόρι ή κορίτσι (π. χ. θα σου άρεσε πολύ να σπουδάσεις νηπιαγωγός, αλλά σκέφτεσαι ότι οι φίλοι σου θα γέλαγαν με την επιλογή σου, επειδή είσαι αγόρι). Στη συνέχεια συζητήστε ανά δύο τις απαντήσεις σας, καθώς και το πώς νομίζετε ότι σας έχουν δημιουργηθεί αυτές οι πεποιθήσεις.

Διάβασε προσεκτικά, σκέψου και σχολίασε:

«Λέω στα παιδιά μου πως, αν στο λεωφορείο κάποιος περιγελάσει άδικα κάποιον άλλον και εκείνα δεν κάνουν τίποτε για να τον υπερασπιστούν, τότε είναι και τα ίδια θύματα. Τους λέω ότι πρέπει να αμφισβητούν την εξουσία –και τη δική μου βεβαίως– και να δείχνουν αλληλεγγύη σε όσους είναι λιγότερο τυχεροί από αυτά¹⁵».

Η ενότητα με μια ματιά

- Πώς θα μπορούσε η διαπολιτισμική συμπεριφορά να γίνει πράξη στην τάξη ή στο σχολείο σου;

- Μπορείς να αναφέρεις κάποια παραδείγματα ή κάποια στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι τα στερεότυπα για τα δύο φύλα επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές και τις επαγγελματικές επιλογές των νέων;

- Σημείωσε συνοπτικά κάποιες φράσεις, εικόνες ή παραστάσεις που θυμάσαι από μικρός στην οικογένεια, στο σχολείο ή στην τηλεόραση και σου δημιούργησαν ένα συγκεκριμένο στερεότυπο.

- Στην ιστοσελίδα του Γυμνασίου Κωφών και Βαρήκων Αργυρούπολης μπορείς να έρθεις σε επικοινωνία με κωφούς και βαρήκους συμμαθητές σου. Επισκέψου την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://gym-ekv-argyr.att.ach.gr> και μάθε περισσότερα για το σχολείο τους, για τις δραστηριότητές τους, για τους ίδιους.

